

NIKAIA'DAN YENİ YAZITLAR VII

NEW INSCRIPTIONS FROM NIKAIA VII

Makale Bilgisi

Başvuru: 15 Mayıs 2018
Hakem Değerlendirmesi: 15 Mayıs 2018
Kabul: 10 Nisan 2018
DOI Numarası: 10.22520/tubaar.2018.22.013

Article Info

Received: May 15, 2018
Peer Review: May 15, 2018
Accepted: April 10, 2018
DOI Number: 10.22520/tubaar.2018.22.013

Hüseyin Sami ÖZTÜRK * - Ezgi DEMİRHAN ÖZTÜRK **

Haralambos NİKOLAYİDİS * - Adem GÜNDÜZ ******

Anahtar Kelimeler: Bithynia, Nikaia, Yazıt, Anthroponymos, Zeus, Adak
Keywords: Bithynia, Nicaea, Inscription, Anthroponym, Zeus, Votive

ÖZET

Makalede Nikaia antik kentinin teritoryumunda bulunan 8 yeni yazıtı tanıtılmaktadır: 1) Yerel bir kült derneğinin Zeus Patrikos'a adağı, 2) Sosybios'un adı bilinmeyen bir tanrıya adağı, 3) Iulius'un beslemelerinin mezarı, 4) Arkesialos'un kardeşi ve eşinin mezarı, 5) Arkesialos'un ve Theokrate'nin babaları ile annesi Asklepiodote'nin mezarı, 6) Philoteos ile eşinin mezarı, 7) Diokles ile eşi Rufina'nın mezarı, 8) Platon'un mezarı. Roma İmparatorluk Çağı'na tarihlenen bu yazıtlar, Bilecik bölgesinden toplanmıştır.

* Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul.
E-posta: hsoztrk@yahoo.com

** MA., Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul.
E-posta: ezgiecedemirhan@gmail.com

*** Arş. Gör. Doktorant, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Bilecik.
E-posta: haralambos.nikolayidis@bilecik.edu.tr

**** Arkeolog, İstanbul. E-posta: a.gunduz@msn.com

ABSTRACT

This paper introduces a compilation of 8 unpublished inscriptions found in the territory of the Nicaea: 1) A votive offering of a local cult associations to Zeus Patricus, 2) A votive offering of Sosybios to the unknown God, 3) The grave of Iulius' feedings, 4) The grave of Arcesilaos' brother and his wife, 5) The grave of Arcesilaos and Theocrate's father and their mother Asclepiodote, 6) The grave of Philoteos and his wife, 7) The grave of Diocles and his wife Rufina, 8) The grave of Plato. The inscriptions dating to Roman Imperial Period were gathered from Bilecik region.

Nikaia antik kentinin doğu ve güney-doğusundaki egemenlik alanında 2010 yılında Dr. Hüseyin Sami Öztürk tarafından bir epigrafik-tarihi, coğrafi yüzey araştırması başlatılmıştır¹. Bu çalışmanın bir sonucu olarak her yıl yeni birçok yayımlanmamış yazıt kayıt altına alınmakta ve Nikaia kentinin teritoryumu konusundaki bilgilerimiz de her geçen yıl artmaktadır. Şimdiye kadar tespit edilen yazıtların büyük çoğunluğunu mezar yazıtları oluşturmaktadır.

Bu makalede başta Nikaia olmak üzere Küçük Asya tarihi hakkındaki bilgilerimizin artmasına olanak sağlayacak 2'si adak 6'sı mezar yazıtı olmak üzere 8 adet yazıt bilim dünyasına tanıtılmaktadır. Aşağıda ise adak yazıtları ile dört ve beş numaralı mezar yazıtlarında göze çarpan önemli hususlara değinilmiştir:

Bölgede çiftçiliğin yaygın ve Zeus'un da ekinlerin koruyucusu olması nedeniyle Zeus birçok epitheton ile tapınım görmekteydi. Bu epitheton'lardan biri bölgede ve Anadolu'da çok az rastlanan syngenikos'tur. Bu anlamda bir numaralı yazıt oldukça önemlidir ve bu yazıtta bireysel yapılan adaklardan ziyade toplu bir şekilde adak yapıldığı göze çarpmaktadır. Bu durum yazıtın bulunduğu bölgede yerel bir kült derneğinin olduğunu düşündürmektedir. İkinci adak yazıtımızda ise tanrının adının olması gereken yer maalesef kısmen tahrip olduğu için, adağın hangi tanrıya yapıldığı şimdilik bilinmemektedir. Söz konusu adak yazıtını önemli kılan noktalardan bir diğeri de "halkın savunucusu" yani bir anlamda "avukat" olarak adlandırabileceğimiz memuriyet adının geçmesi ve bu türden örneklerin elimizde az bulunmasıdır. Dördüncü ve beşinci numaralı yazıtlar Arkesilaos'un hem evlat edinildiği aileye hem de gerçek ailesine yaptırmış olduğu anıtsal mezar yapısına aittir. Yazıttan görüleceği üzere, mezarı yaptıran Arkesilaos'un oldukça büyük bir araziye sahip olduğunu öğrenmekteyiz. Ayrıca her iki yazıtta, bölgede çok az rastlanan mezar cezası formülü de yer almaktadır.

¹ Sakarya ve Bilecik illerinde çalışma lisansı veren Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü - Kazı ve Araştırmalar Dairesi Başkanlığı ve kurum çalışanlarına; bu proje için finans desteği sağlayan Marmara Üniversitesi BAPKO'ya (Proje no. SOS-A-070617-0393); yardımlarından ötürü Bilecik ili Osmaneli ilçesi Belediye Başkanı Münür ŞAHİN'e; Osmaneli Belediyesi Kültür İşleri Başkanı Remzi ÖNER'e; dostane ilişkilerinden ötürü TC Kültür ve Turizm Bakanlığı temsilcisi Abdurrahman AKTAŞ'a (Bilecik Arkeoloji Müzesi); yazıtlara ulaşmamız sağlayan Bilecik ili Osmaneli ilçesi Selçik köyü sakinlerinden Hamit KARADAĞ ile Osmaneli Belediyesi Kültür İşleri'nde görevli olan Süleyman ÇAKAR ve Yasin AKÇAY'a teşekkür ederiz.

CEMAATİN ZEUS PATRIKOS'UNA ADAK

Beyaz renkli kireçtaşından yapılmış, altı ve üstü profilli mezar steli. Üst profilinden yüksek bir başlığa sahip olduğu anlaşılan stelin ön, sağ ve sol kısımları düzlenmiş; arka kısmı ise kaba bırakılmıştır. Stelin başlık kısmı ile kaidesinin sol tarafı tamamen; stelde yazıt olan gövdenin sağ tarafı ile kaidenin sağ tarafı kısmen kırılmıştır. Kaidenin ortasında zıvana deliği görülmektedir. Düzlenmiş gövde kısmında, başlığın altından itibaren 19 satırlık yazıt okunmaktadır. Gövde üzerinde bulunan yazıtın sağ tarafında yer alan harflerin bir kısmı ile sol alt köşesinde bulunan son üç satırın ilk harfleri okunamaz durumdadır. Stel üzerinde başka herhangi bir motif yoktur.

Söz konusu yazıt ilk olarak 2013 yılında tarafımdan 188 envanter numarası ile kaydedilmiştir. Ancak yazıt o zamanlar toprağa gömülü olduğundan, tam olarak okumak mümkün olmamıştır. Bu nedenle 2016 yılında yazıtı tekrar kontrol etmek için Soğucakpınar Köyü'ne ikinci kez gidilmiş ve altarın eski yerinden taşındığı görülmüştür. 2013 yılından sonra, altar definciler tarafından bir gece çalınmak istenmiş; ancak durumu köy sakinleri fark edince çıkarıldığı yerde definciler tarafından bırakılmıştır. Akabinde, köylüler altarı daha güvenli olacağı düşüncesiyle köy meydanına, daha sağlam bir şekilde dikmişlerdir. 2016 yılı ziyaretimizde altarı yerinde bulduk ve yazıtını daha iyi okuyabilme şansına sahip olduk. Bu yeni okumayla birlikte yazıtta bazı değişiklikler yapılmış ve altar 331 envanter numarası ile yeniden kaydedilmiştir.

Buluntu Yeri : Bilecik İli, Osmaneli İlçesi, Soğucakpınar Köyü, Kaşıkçı Mahallesi, köy meydanı.

Ölçüler : Y: 79 cm; G: 51 cm; D: 45 cm; HY: 1.5-3.2 cm

Env. No. : 188 = 331

Kayıt : H. S. Öztürk (Env. no. 228 [2013 yılı]); H. S. Öztürk (Env. no. 322 [2016 yılı])

Foto : H. S. Öztürk

Kalıp : H. S. Öztürk – E. Demirhan-Öztürk

Tarih : M.s. II. yüzyıl

Δὴ Πατρικῶ τοῦ Σὺ[ν]γε-

νικοῦ ὄν καὶ τὸ τέμ[ενος]

ἔστιν ἐν Ἡρακλειδ[ί]ου

4 Δεινομάχου ἢ Δημ[οφί-

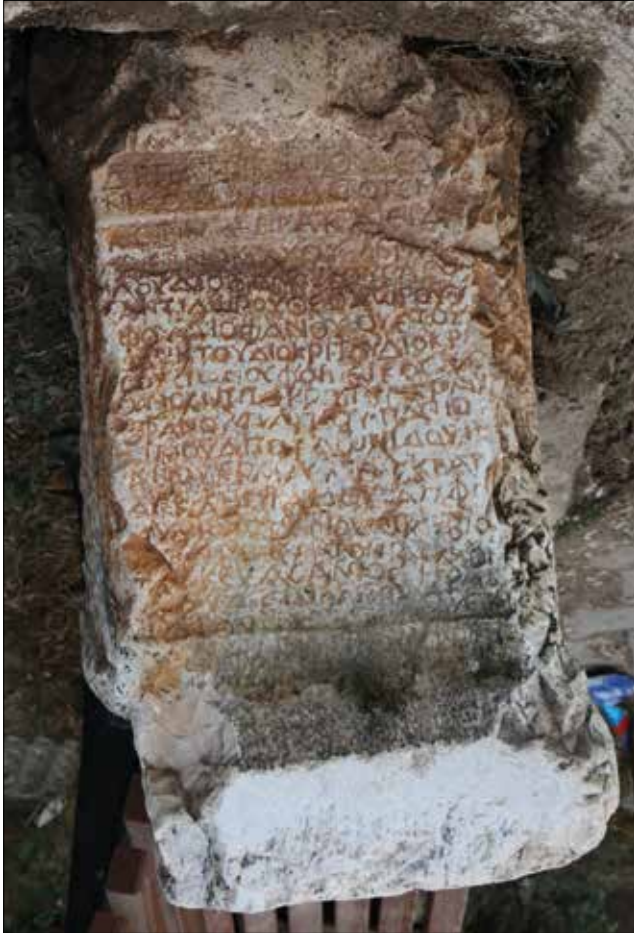
λου, Διοφάνου Σουσσας Ο.[

Ἀντιδώρου Θεοδώρου [Πρού-

φου Διοφάνου] Ἰου[λίου]

8 Σάνκτου Διοκρίτου Διοκρίτ[ου]

- Σουσίωνος Φοινεικοῦ ν Κα[λλι-]
ωνος Ἴπποκράτου • Παπίου [
μου Ἀπολλωνίδου Ἰο[υλι-]
12 ανοῦ Ἑρμαγόρου Κρατ[έρου?]
Ἀσκληπιάδου Ἀφρο[υ]
Μηνοφάνου Σωσυβίου
[2] τὸν βωμὸν [κα-]
16 τασκευάσαντος Ἡρακλ[εί-]
δου Δεινομάχου ἐκ τοῦ]
ιδίου.

Resim 1a

Çeviri:

Cemaatin Zeus Patrikos'a birbiriyle akraba ve bu temenos'un (sahipleri olan aşağıdaki kişiler adakta bulundular):

Deinomakhos oğlu Herakleides

Diophanes oğlu Demophilos

O--- oğlu Sousas

Theodoros oğlu Antidoros

Diophanes oğlu Rufus

Resim 1b

Sanctus oğlu Iulius

Diokritos oğlu Diokritos

Phoineikos oğlu Sousion

Hippokrates oğlu Kallion

[Alk?]imos oğlu Papias

Hermagoras oğlu Iulianus

Asklepiades oğlu Krateros(?)

Menophanes oğlu Aphous.

---- oğlu Sosybios.

Deinomakhos oğlu Herakleides kendi kesesinden bu sunağı yaptırdı.

1 vd. Συγγενικός epitheton'unun tam olarak neyi ifade ettiği bilinmemekle birlikte, yerel nitelikte kullanılmış olmalıdır. Syngenikos'la ilişkili olan syngeneia

(συγγένεια) kelimesi ise akrabalığı, yani bir soya veya bir aileye ait olma anlamına gelmektedir². Bu kelime diğer bir yandan tanrılar ile ilişkiyi de ifade etmektedir³.

Aile ve kamusal ibadet, Roma Dönemi Lydia ve Phrygia⁴ bölgelerinde önem arz etmekteydi; tanrı ve tanrıçalar çoğu kez aile veya topluluğunun atalarıyla ilişkilendirilmekteydi (patrioi, patrikoi, papooi, syngenikoi gibi)⁵. Bölgede tartışmasız var olan Phrygia etkisi, ayrıca Lydia'da bulunan bir diğer yazıttaki⁶ Artemis ile ilişkili syngenikos epitheton'u kültün bölgeler arası kapsamına dair bir fikir vermektedir. Son olarak toplu adaklardaki Zeus Syngenikos'un aynı zamanda Patrikios sıfatıyla beraber kullanıldığının, ayrıca "sağlık ve kurtuluş adına" da altar dikildiğinin altını çizmek gerekmektedir (bu konuda bk. SEG XLIV 1070).

Bizim tespit ettiğimiz bu syngenikos adak yazıtının benzer örnekleri Bilecik İli'nin Osmaneli İlçesi Soğucakpınar Köyü⁷, Gölpazarı İlçesi Keskin Köyü⁸, Söğüt İlçesi Katlıç Köyü⁹ ile Sakarya İli Taraklı İlçesi Akçapınar Köyü'nden¹⁰ bilinmektedir. Söz konusu adaklarda syngenikos'un Apollon ve Zeus ile bağlantılı olduğu ve en erken kullanımının M.s. 140/141 yılı olduğu görülmektedir. Burada her iki tanrıya adanan adak stelleri, ailelerin özel yaşamında geleneksel olarak özen gösterdikleri bir kült kapsamında olmaları gerekmektedir¹¹. Ayrıca bireysel adaklar¹² olduğu kadar toplu adakların¹³ varlığından da örnekler doğrultusunda söz edilebilmektedir. Böylelikle belirli aileler dışında kamusal bir kült özelliği de ortaya çıkmaktadır.

Şimdiye kadar Bilecik dâhilinde tespit edilen ve literatüre kazandırılan adak stellerinden yola çıkarak söz konusu epitheton'un tanrı ile insan arasında daha yakın ve dolaysız bir bağ kurma çabası içinde şekillenmiş olabileceği fikri pek de uzak bir kanı olmasa gerekir.

5 Σουσαç adının Nikaia'da geçtiği görüldüğü yerler için bk. Öztürk – Demirhan 2016, 169 vd., no. 3. Bu ismin

² Liddell/Scott 1996¹⁰: 1659; Frei 1993: 125.

³ McDonald 2015: 39.

⁴ Phrygia'daki Dorylaion kentinde bulunmuş bir adak yazıt için bk. Frei 1993: 124–126; 128 = SEG XLIV 1070.

⁵ Frei 1993: 124; Riel 2003: 79.

⁶ TAM V,1 449.

⁷ Env. no. 228; 322.

⁸ INikaia 1035.

⁹ INikaia 1034. Katlıç Köyü bugün Söğüt'ün Geçitli Köyü olarak adlandırılmaktadır.

¹⁰ INikaia 1130. Akçapınar Köyü daha önceleri Gölpazarı'na ait iken, daha sonra Taraklı İlçesi'ne bağlanmıştır.

¹¹ INikaia 256.

¹² INikaia 1034; 1035; 1130.

¹³ Env. no. 228; 322; SEG XLIV 1070.

Küçük Asya'da görüldüğü yerler için bk. LGPN VA s.v. "Σουσαç"; Küçük Asya dışında görüldüğü yerler için ise bk. Dana 2014: 340 vd., s.v. "Susas, [Susa], Σουσαç".

Yerel bir isim olan Sousas hk. ayrıca bk. Özlem-Aytaçlar 2010, 524 dn. 103; 526. Bu adın bir diğer formu ise Σουσοç / Σουσου'dur. Bk. Zgusta 1964: § 1463-1; 6; Dana 2014: 341, s.v. "Σουσοç (bith.)".

9 Σουσιών adı Nikaia'dan ilk kez belgelenmekte olup; komşu kent olan Nikomedia'nın egemenlik alanındaki günümüz İhsaniye'sinden bilinmektedir (TAM IV,1 17). Sousesion Bithynia dışında Thrakia ve Moesia'dan bilinmektedir (Bk. Dana 2014: 341, s.v. "Σουσιών (gr.)").

14 Σωσύβιος = Σωσίβιος adı Nikaia'dan ve Bithynia Bölgesi'nden bilinmektedir. Ancak burada harf değişimi görülmektedir. Benzer harf değişimi aşağıda yer alan 2 numaralı yazıtta da görülmektedir. Ayrıca bu adın Sicilya'dan Σωσύβιος biçimi de bilinmektedir (SEG LI 1458).

Yazıttan anlaşıldığı üzere, adakta bulunan kişiler, şimdiki köyün olduğu civarda bir yerde yerleşim yerinde oturuyor olmalıdır. Zira bölgede tarafımdan yapılan yüzey araştırması sırasında yayımlanmamış çok sayıda yazıt ve de arkeolojik materyaller tespit edilmiştir. Bu da şimdiki köyün olduğu topraklarda, antik dönemde büyük bir yerleşim olduğunu düşündürmektedir. Üstelik Soğucakpınar Köyü bugün de Osmaneli İlçesi'nin en büyük köylerinden biri olma özelliğine sahiptir.

ADI BİLİNMEYEN BİR TANRIYA ADAK

Beyaz renkli kireçtaşından yapılmış, üstü profilli mezar steli. Stelin kaidesi tamamen; başlık kısmı ise büyük ölçüde tahrip olmuştur. Bütün yüzeyleri düzlenmiş olan stelde; biri 4, diğeri görülebilen 7 satır olmak üzere iki tarafında da yazıt vardır. 4 satırdan oluşan yazıt, ilk satırın ilk harfleri kırık olup gövde üstünde yer alırken; görülebilen 7 satırlık yazıt ise stelin başlık kısmından başlamaktadır. 7 satırlık yazıtın sağ üst köşesiyle sol üst köşesi okunamaz durumdadır. Başlık kısmına ait 6 harf korunagelmıştır. 4 satırlık yazıt nispeten daha iyi durumda olup ilk 2 satırın başlangıcında, ilk 3 satırın bitiminde ufak kırıklar mevcuttur. Her iki yazıt da birbirine paralel olarak gövde üstünde sonlandırılmıştır. Stel, üst profilinden anlaşıldığı kadarıyla yüksek bir başlığa sahiptir. Stelin yazıtsız olan yüzeyinin başlık kısmında palmet akrotere ait motif görülmektedir. Yazıtsız olan iki yüzey boş bırakılmıştır.

Söz konusu yazıt ilk olarak 2014 yılında tarafımdan 228 envanter numarası ile kaydedilmiştir. Yazıt o zamanlar yıkılan bir köy evinin köşesinde kısmen toprağa gömülüydü. 2016 yılında Sarıyazı Köyü'ne ikinci kez gidilmiş ve altanın arkasında ikinci bir yazıt olduğu görülmüştür. 2016 yılı ziyaretimizde altarı yerinde bulduk ve yeni yazıtı da okuma şansına sahip olduk. Bu yeni okumayla yazıtta değişiklikler yapılmış ve altar 322 envanter numarası ile yeniden kaydedilmiştir.

Buluntu Yeri : Bilecik İli, Osmaneli İlçesi, Sarıyazı Köyü, Akif Er'in evinin temelinde kullanılmıştır.

Ölçüler : Y: 72 cm; G: 42 cm; D: 43 cm; HY: 1,9–2,2 cm

Env. No. : 228 = 322

Kayıt : H. S. Öztürk (Env. no. 228 [2014 yılı]);
H. S. Öztürk – A. Gündüz (Env. no. 322 [2016 yılı]).

Foto : H. S. Öztürk

Kalıp : A. Gündüz

Tarih : M.s. 212'den sonra

Resim 2b

Resim 2c

Resim 2a

A

B

]ρηανο[

]εζεφ τὸν ἀνδρι[άντα]

[σ]ὺν τῷ βωμῷ ἀνέστησ[α]

4 [Σ]ωσύβιος Σωσυβίου Αὐρ(ηλίου) [Επ-]

ειγένους ὑπὲρ ἑαυτοῦ

κὲ τῆς συνβίου Τιτ-

θας

8 [κ]αὶ ἰδίων τέκνων κὲ

εὐκαρπίας τῆς κόμης

vacat

ἐγδικοῦντος Γηρίου

Τιμοθέου.

Çeviri:

Epigenes torunu Sosybios oğlu Sosybios bu heykeli sunağıyla birlikte, kendisi, eşi Titha, çocukları ve köyün iyi ürünleri için (Tanrı) ---ezeos/ezeas'a, Timotheos oğlu Gerias'ın avukatlığı (zamanında) dikti.

A1 v.d. Yazıtın bir tanrıya adandığı yazıtın içeriğinden ve ikinci satırdaki dativus halinden anlaşılmaktadır. Ancak hangi tanrıya adandığına ilişkin bir şey söylemek mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte bölgedeki çiftçilerin tanrısı olması ve bu vesileyle bölgede yoğun bir şekilde tapınım görmesinden ötürü, adağın Zeus'a yapılmış olabileceği düşünülebilir. İkinci satırda sonu Ἰεζεω ile biten kelime, bölgedeki bir toponymos'dan türeyen ve Zeus'u(?) niteleyen bir isim olabilir.

A5 v.d. Bithynia Bölgesi'nde oldukça sık görülen Τιτθα ya da Τιθα ismi Zgusta 1964: § 1567-5 göre, Hellence τίθη yani "sütüne" kelimesinden gelmektedir. Bu adın Nikaia'da görüldüğü örneklerin topluca yayınlandığı yer için bk. Öztürk - Pilevneli 2012: 190 vd., no. 2. Ayrıca Son yıllarda Marek – Adak 2016: 18 vd., no. 24'te Mudurnu'dan yayımlanan bir yazıtta da geçmektedir.

Bu adın Bithynia'daki örnekleri için ayrıca bk. LGPN VA s.v. " Τιτθα/Τιθα ". Tittha/Titha adının hem Bithynia hem de Akdeniz Dünyası'ndaki bilinen örnekleri için ise bk. Dana 2014: 370 vdd., s.v. " $\text{Tittha, Τιτθα, Τιθα, Τιθη, Θιθα, Τήθα}$ (f.) (bith.)".

B10 Nikaia'dan daha önce 5 kez belgelenen¹⁴ ἔγδικον unvanı¹⁵, INikaia 702'nin açıklamasına göre, kent yönetimine ya da dernek yönetimine ilişkin bir memuriyettir. Bununla birlikte INikaia'nın editörü açıklamasında, bu yerel memuriyetin "kent yönetimi çerçevesinde" olduğudur¹⁶. Bilinen üç yazıtta geçen ἔγδικον diğer bir deyişle defensor civitatis (= halk savunucusu) onurlandırılmaktadır. Bizim yazıtımızda geçen ἔγδικον , yazıtın tarihlendirilmesinde eponymos memur olarak kullanılmıştır. Nikaia'dan daha önce iki yazıtta da bu şekilde kullanıldığını bilmekteyiz¹⁷.

Bu memuriyet Apameia'dan bir¹⁸, Klaudiupolis'ten bir¹⁹, Nikomedia'dan iki²⁰, Kios'tan iki²¹ ve Prusias ad Hypium'dan üç²² yazıttan da bilinmektedir.

B10 Γηρίας adı Nikaia'dan ilk kez belgelenmekte olup; daha önce Nikomedia'dan bilinmektedir (bk. LGPN VA s.v. " Τηρίας "). Bu isim için ayrıca bk. Bk. Dana 2014: 187, s.v. " Τηρίας (bith.)".

¹⁴ INikaia 61–62 (Bursa İli İznik İlçesi); 702; 726 (Bursa İli Orhangazi İlçesi); 1202 (Bilecik İli Gölpaazarı İlçesi).

¹⁵ Bu görevin işlevi hk. bk. Robert 1928: 410 vd.

¹⁶ Bu konuda ayrıca bk. IKios 78.

¹⁷ INikaia 61–62.

¹⁸ IApameia und Pylai 31.

¹⁹ IKlaudiupolis 45.

²⁰ TAM IV,1 17–18.

²¹ IKios 3; 7.

²² IPr(o)usias 2–3; 6.

IULIUS'UN BESLEMELERİNİN MEZARI

Kırmızı renkli kireçtaşından yapılmış, üçgen alınlıklı mezar steli. Oldukça iyi durumda olan stelin sağ, sol ve arka kısmı kaba bırakılmıştır. Stelin başlık kısmı üçgen alınlıktan oluşmaktadır. Alınlığın sağ ve sol akroterlerinde küçük kırıklar mevcuttur. Üçgen alınlığın tepesinde ve her iki yanında palmet akroterler görülmektedir. Alınlığın ortasında yuvarlak bir patera betimlenmiştir. Patera betiminin altında, sağ ve sol akroterlerin arasında 1 satır yazıt görülmektedir. Stelin gövde kısmı kalın kuşaklarla birisi daha büyük iki alana bölünmüştür. Üstteki küçük alanda iyi durumda 8 satır yazıt bulunmaktadır. Alttaki büyük alan boş bırakılmıştır.

Buluntu Yeri : Bilecik İli, Gölpaazarı İlçesi, Üyük Köyü, Sezai Kasımlar'ın evinin önünde bulunmaktadır. Stel, Yeniceköy ile Karaağaç Köyü arasında bulunan Karaçam Mevkii'nden getirilmiştir.

Ölçüler : Y: 162 cm; G: 77 cm; D: 41 cm; HY: 2–3,8 cm

Env. No. : 191

Kayıt : H. S. Öztürk

Foto : H. S. Öztürk

Kalıp : H. S. Öztürk – E. Demirhan-Öztürk

Tarih : M.s. II. yüzyıl

Ἰούλιος Ῥουφείνου ἀγέστη-
σεν τῆν στήλην τῶν προμοίρωσ τε-
λευτησάντων ιδίων θρεπτῶν Χρυ-
σάνθου ζήσαντος ἔτη • λε´ και Ἀσ-
κληπιόδοτης τῆς συνδοῦλης αὐ-
τοῦ ζησάσης ἔτη • κδ´ • και Ἰσιάδος
τῆς θυγατρὸς αὐτῆς ζησάσης ἔτη •
8 ε´ • και Ἐλπίδιας ζησάσης ἔτη • δ´
μνήμης χάριν.

Çeviri:

Rufinus oğlu Iulius, vakitsizce ölmüş olan kendi beslemeleri 35 yıl yaşamış Khrysantos'un, 24 yıl yaşamış olan O'nun eşi Asklepiodote'nin, (Asklepiodote'nin) kızı 5 yıl yaşamış Isias'ın ve 4 yıl yaşamış Elpidia'nın stelinin yaptırdı. Anıları hoş olsun!

6 Ἰσιάς adı Nikaia'dan ikinci kez belgelenmektedir (INikaia 1450). Bu adın hem Bithynia hem de Küçükasya'da görüldüğü örnekler için bk. LGPN VA/VB s.v. " Ἰσιάς/Ἰσία ".

Resim 3a

Resim 3b

Yazıtta görüleceği üzere, bir besleme ile onun eşi ve çocuklarının vakitsizce ölmelerinden duyulan üzüntü anlatılmaktadır. Söz konusu yazıttan aile fertlerinin aynı anda öldükleri anlaşılmaktadır. Ölüm nedenlerine ilişkin herhangi bir bilgi yer almamakla birlikte; bir salgın hastalık, kaza veya deprem sonucu ölmüş oldukları düşünülebilir.

ARKESILAOS'UN KARDEŞİNİN VE EŞİNİN MEZARI

Mermerden yapılmış büyük boyutlu bir mezar stelinin sol tarafına ait arşitrav parçası. Sağ tarafı tamamen, sol ve alt tarafı kısmen kırılmış olan arşitravin arkası kaba bırakılmıştır. Arşitravin ön kısmında, en üst fascia'sında 3, ortadaki fascia'sında 2 olmak üzere yatay şekilde yazılmış 5 satır yazıt bulunmaktadır. Arşitravin en alt fasciası kırıldığı için burada yazıt olup olmadığı görülememektedir. Arşitrav üzerinde başka herhangi bir motif bulunmamaktadır.

Yazıtın bulunduğu alanda birçok başka yazıtlı stel daha bulunmuştur²³. Olasılıkla bu mezar anıtına yakın bir alanda nekropolis yer almaktadır.

Buluntu Yeri : Bilecik İli, Osmaneli İlçesi, Kızıllöz Köyü, Recep Bulut'un zeytinliğinde.

Ölçüler : Y: 181 m; G: 72 cm; D: 91 cm; HY: 4.2-8.3 cm

Env. No. : 267

Kayıt : H. S. Öztürk

Foto : E. Demirhan-Öztürk

Kalıp : H. S. Öztürk – E. Demirhan-Öztürk

Tarih : M.s. II. yüzyıl

Ἀρκεσίλαος Πασικράτου γεροῦ[σιαστῆς]
ἀδελφῶ τὸ μνη ν μῖον κατεσκευ[ασε ζήσαντι]
ἔτη μα'• ἐπὶ τῷ μὴ ἑαυτῷ σὺν τῇ γ[υναικί]
4 [ἐ]ν τῇ χώρᾳ κὲ ταῖς ἀπέλοις κ[ἐ] τῷ κή-
<π>φ μεγάλῳ τῷ πρὸς τῇ φάραγγι.

Resim 4a

²³ Bu yazıtlardan iki tanesi tarafımızdan yayımlanmıştır ve diğerleri de yayıma hazırlanmaktadır. Yayımlanmış yazıtlar için bk. Öztürk – Demirhan 2016: 169 vd., no. 3; 171 vd., no. 6.

Resim 4b

Çeviri:

Pasikrates oğlu (evlatlığı) gerusiastes Arkesilaos, bu mezarı 51 yıl yaşamış olan kardeşine yaptırdı. Eşiyle beraber kendim (dışında başka hiçbir kimse) bu arazide, asma bahçelerinde ve vadideki büyük bahçeye (gömülmeye izinli değildir).

1 γερουσιαστής unvanı Nikaia kırsalındaki birçok yazıttan öğrenilmektedir. Nikaia kırsalında bu konu ilişkin yazıtların bir araya toplandığı yayın bilgisi için bk. Öztürk – Demirhan 2016: 175. Ayrıca bk. aşağıda 6 numaralı yazıt!

3 ἐπὶ τῷ μῆ: Bu formül bölgedeki pek az mezar yazıtında geçmektedir. Bunlardan biri de aşağıdaki 5 numaralı yazıtta yer almaktadır.

4 ἐν ... ταῖς ἀπέλοις ifadesiyle “üzüm bağlarında” ifade edilmek istenmiştir. Günümüzde Kızılöz Köyü’nde her ne kadar üzüm bağları olmasa da, yazıtın bulunduğu mevkiinin adının “Bağlar” olması oldukça enteresandır. Bölgenin ılıman iklimi üzüm yetiştirmeye oldukça müsaittir. Görüleceği üzere antikçağdan beri farklı dillerde, “üzüm bağları” adlandırması devam etmektedir.

5 φάραγγι kelimesi Hellence’deki φάραγξ ile bağlantılı olup “dağ yamacındaki uçurum” ve “derin vadi” anlamlarını taşımaktadır²⁴. Bilecik’te epigrafik malzeme aracılığıyla ilk kez bu şekilde topografyaya yönelik bilgi belgelenmektedir. Anadolu’dan benzer bir kullanım Priene’den bilinmektedir (IPriene 162–163).

Bu ve aşağıdaki 5 numaralı yazıt yan yana keşfedilmiştir. Her iki yazıt da büyük bir mezar anıtına ait olmalıdırlar. Yazıtlardaki ifadelerden, her

iki mezar anıtındaki kişilerin aynı ve akraba oldukları anlaşılmaktadır. Bu yazıtta adı geçen Ἀρκεσίλαος, diğer yazıtta Arkhestratos’un φύσις yani “O’ndan olma” oğlu olduğunu zikretmektedir. Bu durumda burada baba adı olarak görülen Pasikrates’in Arkesilaos’u evlat edindiği anlaşılmaktadır.

Yazıtın 4. ve 5. satırındaki “...bu arazide, asma bahçelerinde ve vadideki büyük bahçede ...” ifadelerinden anlaşılacağı üzere, Arkesilaos oldukça büyük bir araziye sahiptir. Günümüz coğrafyasıyla da karşılaştırıldığında, yazıtın bulunduğu yerin 2,5-3 km kadar ötesinde bir vadi yer almaktadır. Bu durumda Arkesilaos’un arazisi olasılıkla buraya kadar ulaşıyordu. Bu da adı bilinmeyen antik bir yerleşimin gerusiastes’i Arkesilaos’un zenginliğinin nereden geldiğinin açık bir kanıtıdır. Bu bağlar ve bahçeler de belki, kendisini evlat edinen Pasikrates’ten O’na miras olarak kalmıştır.

ADI BİLİNMEYEN BİR BABA VE ASKLEPIODOTE’NİN MEZARI

Beyaz renkli kireçtaşından yapılmış büyük boyutlu bir mezar steline ait arşitrav parçası. Büyük oranda tahrip olan arşitrav parçasının sadece fascia kısmı kalmıştır. Üstü ve sol tarafı tamamen; sağ alt köşesi ise kısmen kırılmıştır. Fascia’lar üzerinde yer alan yazıt doğa şartlarından dolayı aşınmıştır. En üst fascia’da 3, orta fascia’da 2, en alt fascia’da 1 olmak üzere 6 satırlık yazıt okunabilmektedir. Arşitrav üzerinde başka herhangi bir motif bulunmamaktadır.

Buluntu Yeri	: Bilecik İli, Osmaneli İlçesi, Kızılöz Köyü, Recep Bulut’un zeytinliğinin yan tarafı.
Ölçüler	: Y: 133 m; G: 73 cm; D: 106 m; HY: 5–5.2 cm
Env. No.	: 268
Kayıt	: H. S. Öztürk
Foto	: E. Demirhan-Öztürk
Kalıp	: H. S. Öztürk – E. Demirhan-Öztürk
Tarih	: M.s. II. yüzyıl

Φύ ν σει δὲ Ἀρκεσίλαος καὶ Θε[ο]-
κ[ρ]άτη Ἀρχε<σ>στράτου τῷ ἐα[υτῶν πατ]-
ρὶ ζήσαντι ἔτη ν οα’ καὶ Ἀσκλη[ηπιδοδ]-
τη Ἀττάλου τῆ ἐαυτῶν μητρὶ
ζήσασα ἔτ[η] ν . . ν τὸ μνημ[εῖον].
κατασκεύασαν ἐπὶ τ[ῷ μῆ ---].

²⁴ Liddell – Scott 1996¹⁰: 1916.

Resim 5a

Resim 5b

Çeviri:

Arkhestratos'un oğlu Arkesilaos ve (Arkhestratos'un) kızı Theokrate bu mezarı 71 yıl yaşayan babaları ile ... yıl yaşayan anneleri, Attalos kızı Asklepiodote'ye yaptırdı. (Başka hiç kimse) gömülemez!

Bu yazıtı 4 numaralı yazıt ile karşılaştırsak, Arkesilaos'un kız kardeşi olarak Theokrate ile annesi Asklepiodote, O'nun öz ailesinin bireyleri olmalıdır. Arkesilaos annesine bir mezar anıtı yaptırarak, gerçek ailesiyle bağımlı hiçbir zaman koparmamış görünmektedir.

Bu yazıtta dikkat çeken bir husus daha vardır ki burada kız kardeşinin adını zikrederken, 4 numaralı yazıtta "erkek kardeşi"nin adından bahsetmemesidir.

PHILOTHEOS İLE EŞİNİN MEZARI

Beyaz renkli kireçtaşından yapılmış bir mezar stelinin üst parçası. Üst kısmı tamamen kırılmış olan eser, kare prizması şeklinde bir bloktan oluşmaktadır. Sağ ve sol kısmı düzlenmiş; arka kısmı ise kaba bırakılmıştır. Ön kısmın sağ alt köşesi ile bloğun sağ kısmının sağ alt köşesinde küçük kırıklar vardır. Taşın altında simetrik

açılmış 4 adet kenet deliği vardır. Kenet deliklerinin ortasında 25 cm çapında bir sütun deliği görülmektedir.

Buluntu Yeri : Bilecik İli, Osmaneli İlçesi, Düzmeşe Köyü, Selam Çeşme Mevkii.

Ölçüler : Y: 106 cm; G: 92 cm; D: 114 cm; HY: 3.3–1.3 cm

Env. No. : 299

Kayıt : E. Demirhan-Öztürk – H. Nikolayidis

Foto : E. Demirhan-Öztürk

Kalıp : –

Tarih : M.s. II. yüzyıl

[Φι]λόθεος Γηρίου γερουσιαστής

[τὸ μνημεῖ]ον κατεσκεύασεν ἑαυτῷ ζῶν

[καὶ τῆ ἑαυτοῦ γυναικὶ Ἀ]ριστενέτῃ ἔτη vacat ν' χαῖρε.

Resim 6a

Resim 6b

Çeviri:

Gerias oğlu gerusiastes Philotheos bu mezarı hayattayken kendisine ve 50 yıl yaşayan eşi Aristenete'ye yaptırdı. Hoşçakalın!

1 Γηρίας adı bu yazıtla birlikte üçüncü kez belgelenmektedir. Konu hk. detaylı bilgi için bk. yukarıda 2 numaralı yazıt!

1 γερουσιαστής unvanı hk. bk. yukarıda 4 numaralı yazıt!

3 Ἀριστένης adına Nikaia'dan ve Bithynia'dan ilk kez rastlanmaktadır. Bu isim bölgede sıkça rastlanılan eril formdaki Ἀριστένης adının, dişil formudur. Bu da Ἀριστένης- ile başlayan adın hem eril hem de dişil formlarının oldukça sevilerek kullanıldığını gösteriyor olmalıdır.

Yazıt, Nikaia'dan gelen ve Leukai'a (= Osmaneli) oradan da Anadolu içlerine giden Roma yollarının önemli bir kavşak noktasında ele geçmiştir. Antik ve daha geç dönemlerde geçiş noktasında bulunan bu yerde, önemli bir yerleşim merkezi olmalıydı. Bu alan hala önemli bir ulaşım noktasında olduğu için de yoğun bir yerleşim görmektedir. Bu nedenle, mezar yazıtında gerusiastes unvanının geçmesi, antik dönemde buradaki yerleşimin önemli bir yer olduğuna işaretir.

Beyaz renkli kireçtaşından yapılmış bir mezar stelinin sol tarafına ait arşitrav parçası. Sağ ve alt tarafı tamamen kırılmış olan arşitravin arka kısmı kaba bırakılmıştır. Arşitravin ön kısmında, en üst fascia'sında 2, diğer fascia'larında 1'er olmak üzere yatay şekilde yazılmış 4 satır yazıt bulunmaktadır. Arşitrav üzerinde başka herhangi bir motif bulunmamaktadır.

Resim 7a

DİOKLES İLE EŞİNİN MEZARI

Buluntu Yeri : Bilecik İli, Osmaneli İlçesi, Ağlan Köyü'nde Ali Zengin'in bahçesinde. Yazıt, Ali Zengin'e ait köy sınırları içindeki Çömlekçi Pınarı Mevkii'nden getirilmiş.

Ölçüler : Y: 45 cm; G: 40 cm; D: 40 cm; HY: 2.8–5.4 cm

Env. No. : 233

Kayıt : H. S. Öztürk

Foto : H. S. Öztürk

Kalıp : –

Tarih : M.s. II. yüzyıl

Διοκλῆ[ς - - - - - εἰς αὐτῶ

καὶ τῆ εἰς αὐτοῦ γυναικὶ

Ῥουφ[ίνα

4 [μνήμη]ης ἔνεκεν.

Çeviri:

Filanca oğlu Diokles (bu mezarı kendisine) ve eşi filanca kızı Rufina'ya anısından ötürü (yaptırdı).

PLATON'UN MEZARI

Beyaz renkli kireçtaşından yapılmış, üçgen alınlıklı mezar steli. Genel olarak iyi durumda olan stelin sağ, solu ve arka kısmı kaba bırakılmıştır. Alınlığın ortası boş olup; sağ akroteri tamamen; orta akroteri ise kısmen kırılmıştır. Gövde kısmında 7 satırdan oluşan yazıt görülmektedir. Stel üzerinde başka herhangi bir motif yoktur.

Buluntu Yeri : Bilecik İli, Osmaneli İlçesi, Ağlan Köyü Mehmet Perk'in ahırında. Köy sınırları içindeki Paşabağlar Mevkii'nde bulunmuştur. Yazıtta Necdet Perk ile Özcan Uysal sayesinde ulaşılmıştır.

Ölçüler : Y: 57 cm; G: 42 cm; D: 14 cm; HY: 1.4–2.2 cm.

Env. No. : 234

Kayıt : H. S. Öztürk

Foto : H. S. Öztürk

Kalıp : –

Tarih : M.s. 212'den sonra

Ἀὐρηλία Μαρτί-

α τῶ γλυκυτά-

τω ἀνδρὶ Πλά-

4 τωνι ζήσαντι

ἔτη ν' ἀμέμπτως

τὸ μνημῖον κατεσ-

κεύασα ν χαῖρε.

Çeviri:

Aurelia Marcia bu mezarı 50 yıl güzel bir şekilde yaşamış olan eşi Platon'a yaptırdı. Hoşçakalın!

Ἰ Πλάτων adı Nikaia'dan ilk kez belgelenmektedir. Bu adın Küçük Asya'da görüldüğü yerler için ayrıca bk. LGPN VA/VB s.v. “Πλάτων”.

Resim 8a

Resim 8b

BİBLİYOGRAFYA

DANA, D. 2014.

Onomasticon Thracicum (Onom Thrac): répertoire des noms indigènes de Thrace, Macédoine Orientale, Mésies, Dacie et Bithynie. Athènes.

FREI, P. 1993.

“Epigraphische-Topographische Forschungen in Eskişehir 1992”, 11. Araştırma Sonuçları Toplantısı. Ankara: 123–128.

IAPAMEIA UND PYLAI.

Th. Corsten (Hrsg.), Die Inschriften von Apameia (Bithynien) und Pylai. Bonn (IGSK 32).

IGSK.

Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien.

IKLAUDIUPOLIS.

F. Becker-Bertau (Hrsg.), Die Inschriften von Klaudiupolis. Bonn (IGSK 31).

INIKAI A.

S. Şahin (Hrsg.), Katalog der antiken Inschriften des Museums von Iznik (Nikaia), I-II 1/2. Bonn (IGSK 9-10 1/2).

IPR(O)USIAS.

W. Ameling (Hrsg.), Die Inschriften von Prusias ad Hypium. Bonn (IGSK 27).

IPRIENE.

F. H. Von Gaertringen (Hrsg.), Inschriften von Priene, Berlin 1906.

LGPN VA.

A Lexicon of Greek Personal Names, Volume VA: Coastal Asia Minor: Pontos to Ionia (Ed. Th. Corsten). Oxford.

LGPN VB.

Associates Editor Th. Corsten, A Lexicon of Greek Personal Names, Volume VB: Coastal Asia Minor: Caria to Cilicia (Eds. J. -S. Balzat / R. W. V. Catling / É. Chiricat / F. Marchand). Oxford.

LIDDELL, H.G./SCOTT, R. 1996¹⁰.
English Lexicon. Oxford.

MAREK, CH./ADAK, M. 2016.
Epigraphische Forschungen in Bithynien, Paphlagonien,
Galatien und Pontos. İstanbul.

MASON, H.J. 1974.
Mason, Greek Terms for Roman Institutions: A Lexicon
and Analysis. Toronto.

MCDONALD, P.L. 2015.
The Iconography of the Images in the Magical Papyri.
Sydney (Macquarie Üniversitesi Yayınlanmamış
Yüksek Lisans Tezi).

ÖZLEM-AYTAÇLAR, P. 2010.
“An Onomastic Survey of the Indigenous Population of
North-Western Asia Minor”, *Onomatologos: Studies in
Greek Personal Names Presented to Elaine Matthews*
(Eds. R. W. V. Catling/F. Marchand). Exeter: 506–524.

ÖZTÜRK, H.S. / DEMİRHAN, E. 2016.
“Nikaia’ dan Yeni Yazıtlar VI”, *PHASELIS II*: 167–177.

ÖZTÜRK, H.S./PİLEVNELİ, C. 2012.
“Nikaia’ dan Yeni Yazıtlar III”, *Akdeniz İnsani Bilimler
Dergisi III.3*: 187–201.

RICL, M. 2003.
“Society and Economy of Rural Sanctuaries in Roman
Lydia and Phrygia”, *Epigraphica Anatolica 35*: 77–101.

ROBERT, L. 1928.
“Études épigraphiques: Première série”, *Bulletin de
correspondance hellenique 52*: 407–425.

SEG.
Supplementum Epigraphicum Graecum.

TAM IV,1.
Tituli Asiae Minoris, IV: Tituli Bithyniae Linguis
Graeca et Latina Conscripti, Fasciculus 1: Paeninsula
Bithynica praeter Calchedonem: Nicomedia et ager
Nicomedensis cum septentrionali meridianoque litore
sinus Astaceni et cum lacu Sumonensi, enarravit F. C.
Dörner, adiuvante M.-B. Von Stritzky. Vindobanae.

TAM V,1.
Tituli Asiae Minoris, IV: Tituli Lydiae: Linguis Graeca et
Latina Conscripti, Fasciculus 1: Regio septentrionalis ad
orientem vergens. Schedis ab Iosepho Keil, elaborates
usus, enarravit P. Hermann. Vindobanae.

ZGUSTA, L. 1964.
Kleinasiatische Personennamen. Prag.